

Aluevaiheen materiaalit III

Kysymys- ja tehtävärunko

JOHDANTO

Sisäasiainministeriö asetti 11.5.2005 kunta- ja palvelurakennemuutostus -hankkeen sen jälkeen, kun asia oli valtioneuvoston raha-asiainvaliokunnan käsiteltävänä. Hankkeen tavoitteena on, että nykyisin kuntien vastuulla olevat palvelut saavat riittävän vahvan rakenteellisen ja taloudellisen perustan niiden järjestämisen ja tuottamisen turvaamiseksi tulevaisuudessa siten, että palveluiden laatu ja vaikuttavuus, saavutettavuus ja tehokkuus sekä teknologinen kehittäminen on otettu huomioon. Hankkeessa mm. arvioidaan ja tehdään ehdotus kuntien vastuulla olevien palveluiden tarkoituksenmukaisista järjestämistä vastuualueista. Tarkastelun kohteina ovat kuntajaotuksen muutokset ja kuntarajat ylittävät yhteistyö kaikilla aluetasoilla kunnista valtakunnantasolle saakka.

Hankkeen asettamisen taustalla on kuntien toimintaympäristön kiihtyvä muutos. Julkisen talouden tasapainovaatimuksista on huolehdittava tilanteessa, jossa väestön ikärakenne muuttuu kansainvälisesti vertailtuna poikkeuksellisen nopeasti. Ikääntymisen myötä palvelutarpeet kasvavat erityisesti hoiva- ja hoitoalalla. Vastaavasti lasten ja oppilasikäluokkien määrä alenee. Pienenevien ikäluokkien myötä koulutusta on tärkeää kehittää niin, että entistä harvempi jää pois työvoimasta. Pitenevät työurat ja työelämän muutos edellyttävät aikuiskoulutukseen panostamista.

Maan sisäinen muuttoliike ja väestön keskittyminen kasvualueille merkitsevät sitä, että alueelliset erot huoltosuhteessa kasvavat. Ikärakenteen muutos heijastuu myös työvoiman saatavuuteen. Globalisoituvassa maailmassa verokilpailu kiristyy, mikä on myös huomioitava palvelujen rahoitusta pohdittaessa. Samalla palveluiden käyttäjien koulutustason ja varallisuuden kasvaessa palveluihin kohdistuvat vaatimukset kasvavat.

Kunta- ja palvelurakennemuutostus -hankkeen aluevaiheessa on tarkoitus käsitellä laajasti, avoimesti ja systemaattisesti kuntalaisten palveluita, niiden järjestämiseen liittyviä tulevaisuuden haasteita, muutosten välttämättömyyttä ja niitä toimenpiteitä, joilla näihin muutoksiin voidaan päästä. Prosessin tuloksena syntyy alueen näkemys näihin liittyvistä kysymyksistä.

Käsittelyn systemaattisuuden tukemiseksi on laadittu kysymys- ja tehtävärunko, joka on tarkoitus käydä alueilla järjestelmällisesti läpi. Kysymys- ja tehtävärungon ensimmäinen osio koskee kuntien ja valtion välistä tehtävienjakoa ja se tulee saada valmiiksi jo 1.12.2005 mennessä. Kaikki muut osiot raportoidaan 15.2.2006 mennessä. Toisessa osiossa tarkastellaan alueen erityispiirteitä, jotka vaikuttavat olennaisesti palveluiden järjestämiseen tulevaisuudessa. Tärkeää on havaita ne haasteet, jotka alueella palvelujen järjestämisessä kohdataan. Tässä osiossa myös pyydetään tietoja alueella käytössä olevista yhteistyökäytännöistä tai muista uudistuksen kannalta merkittävistä yhteistyöhön liittyvistä hankkeista. Kolmannessa osiossa tarkastellaan kolmen eri vaihtoehdon (peruskuntamalli, piirimalli, aluekuntamalli) näkökulmasta palveluiden järjestämistä ja tuottamista kyseisellä tai laajemmalla alueella. Tärkeää on tarkastella palvelujen järjestämistä pidemmällä aikavälillä. Lisäksi tulee huomioida kielikysymyksiin liittyvät erilaiset tarpeet. Neljäs kysymyskokonaisuus liittyy eri vaihtoehtojen edellyttämään kunta- tai muuhun aluejaotukseen ja viides mallien edelleen kehittämiseen.

Kysymys- ja tehtävärungon käyttämisen tavoitteena on jäsentää alueilla tapahtuvaa työtä ja siitä tehtävää raportointia siten, että kunta- ja palvelurakenneryhmä saa riittävän yhteismitallista aineistoa eri alueilta. Aineistoa hyödynnetään valtioneuvoston tulevien linjausten laadinnassa.

Raportit pyydetään toimittamaan sisäasiainministeriöön kuntaosastolle (PL 26, 0023 VALTIONEUVOSTO) sekä myös sähköisesti osoitteeseen anne-marie.valikangas@intermin.fi ja tiedoksi Suomen Kuntaliittoon.

Ensimmäinen osio raportoidaan 1.12.2005 mennessä ja muut osiot 15.2.2006 mennessä. 1.12.2005 mennessä pyydetään toimittamaan sisäasiainministeriön kuntaosastolle myös kaikki tärkeimmät kunta- ja palvelurakenteisiin liittyvät suunnitelmat, jotka on tehty viimeisten vuosien aikana.

Lisätietoja: Anne-Marie Välikangas, sisäasiainministeriö puh. 09-160 44507, Arto Koski, sisäasiainministeriö puh. 09-160 44678.

1. KUNTIEN JA VALTION VÄLINEN TEHTÄVIENJAKO (Osio 1 valmiiksi 1.12.2005 mennessä)

- 1.1. Mitä tehtäviä olisi tarpeen siirtää valtion tehtäväksi? Vaikuttavatko eri mallit (peruskuntamalli, piirimalli, aluekuntamalli) tarpeeseen siirtää tehtäviä valtiolle?
- 1.2. Millaisia hyötyjä ja haittoja näette alueellanne syntyvän, jos ammattikorkeakoulutoiminta siirrettäisiin valtion tehtäväksi? Vaikuttavatko eri mallit hyötyihin ja haittoihin? Jos vaikuttavat, niin miten?
- 1.3. Millaisia hyötyjä ja haittoja näette alueellanne syntyvän, jos palo- ja pelastustoimi siirrettäisiin valtion tehtäväksi? Vaikuttavatko eri mallit hyötyihin ja haittoihin? Jos vaikuttavat, niin miten? Jos palo- ja pelastustoimi siirrettäisiin valtion tehtäväksi, niin miten ensihoito ja sairaankuljetus tulisi järjestää?

2. KUNTA- JA PALVELURAKENNEUUDISTUKSEN KANNALTA KESKEISET ALUEEN ERITYISPIIRTEET (Osiot 2-5 valmiiksi 15.2.2006 mennessä)

2.1 Mitä sellaisia erityispiirteitä ja kehityssuuntia (vuoteen 2015 ulottuen) maakunnassanne on, jotka tulisi ottaa huomioon kunta- ja palvelurakennemuutoksessa? Erityispiirteet voivat liittyä esimerkiksi

- työllisyyteen, väestön ikärakenteeseen, asukasluvun nettomuutokseen tai elinkeino- ja yritystoimintaan,
- palvelumarkkinoiden kehittymiseen (kauppa-, majoitus-, ravitsemus, sosiaali-, terveyspalvelut jne.)
- saavutettavuuteen (matka-aika ja liikennejärjestelyt) tai kielisuhteisiin,
- kuntarakenteeseen tai nykyiseen palvelurakenteeseen,
- henkilöstön eläköitymiseen ja uuden henkilöstön rekrytoimiseen.

Alueen erityispiirteitä ja kehityssuuntia tarkasteltaessa voidaan käyttää apuna sitä aineistoa, jota hankkeen yhteydessä alueille toimitetaan.

2.2. Mitä kuntien yhteistyöhön liittyviä hankkeita tai hyviä käytäntöjä alueellanne on meneillään? Näitä ovat esimerkiksi

- käytössä olevat palvelutoimintoihin liittyvät kuntien hyvät yhteistyökäytännöt, ylikunnalliset, seudulliset tai maakunnalliset yhteistyöstrategiat,
- palveluiden organisointiin liittyvät valtakunnallisesti merkittävät ja kiinnostavat hankkeet maakunta-, seutukunta ja kuntatasolla,
- käynnissä olevat kuntien yhdistymiseen tähtäävät valmistelut tai selvittelyt.

3. PALVELUIDEN JÄRJESTÄMINEN JA TUOTTAMINEN ERI VAIHTOEHTOJEN NÄKÖKULMASTA

Tarkastelkaa osan 3 kysymyksiä erikseen kunkin kolmen muutosmallin - peruskuntamallin, piirimallin ja aluekuntamallin - näkökulmasta!

Sosiaali- ja terveystoimi

Miten järjestäisitte alueellanne (kaksikielisillä alueilla kieliryhmittäin)

- 3.1. Ennaltaehkäisevät palvelut
- 3.2. Perusterveydenhuolto
- 3.3. Erikoissairaanhoido
- 3.4. Sosiaalihuolto
- 3.5. Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluketjut
- 3.6. Sosiaali- ja terveydenhuollon erityispalvelut (esim. erityisen vaativa erikoissairaanhoido)

Opetus- ja kulttuuritoimi

Miten järjestäisitte alueellanne (kaksikielisillä alueilla kieliryhmittäin)

- 3.7. Perusopetus
- 3.8. Lukiokoulutus ja toisen asteen ammatillinen koulutus
- 3.9. Ammattikorkeakoulutus (jos ei siirretä valtion tehtäväksi)
- 3.10. Kulttuuri-, kirjasto-, liikunta- ja nuorisotoimen palvelut

Tekninen toimi, elinkeinojen kehittäminen

Miten järjestäisitte alueellanne

- 3.11. Kaavoitukseen ja maankäytön suunnitteluun liittyvät palvelut
- 3.12. Elinkeinopolitiikkaan ja alueelliseen kehittämiseen liittyvät palvelut/toiminnot
- 3.13. Tekniset palvelut

Tuotantotavat

- 3.14. Arvioikaa, mitä edellytyksiä alueellanne on ottaa käyttöön tilaaja-tuottajatoimintatapoja ja millä toimialoilla?
- 3.15. Mitä malleja (esimerkiksi isäntäkuntamalli, kuntien yhteinen liikelaitos) näette hyväksi käyttäjä tilaajan ja tuottajan toiminnan järjestämisessä? Miten näitä tulisi mielestänne edelleen kehittää?
- 3.16. Millaisia mahdollisuuksia näette kunnan ja yksityisen sekä kunnan ja kolmannen sektorin palvelutuotannon yhteistyön tehostamisessa alueellanne?
- 3.17. Millaisia mahdollisuuksia näette kuntien ja valtion palvelutuotannon yhteistyön tehostamisessa alueellanne?
- 3.18 Miten rahoitusvastuu tulisi järjestää? Tulisiko piirimallisissa rahoituksen perusteena ottaa väestöpohjan ohella huomioon tulopohja?
- 3.19 Millaiset ovat alueellanne edellytykset kunnallisen toiminnan tuottavuuden, tehokkuuden ja vaikuttavuuden lisäämiselle vuosina 2005-2015?

Hallinta ja ohjaus, kunnallinen demokratia

3.20. Miten varmistetaan kansanvaltainen ohjaus ja edustuksellisen demokratian toimivuus?

3.21 Millaiset olisivat alueellanne edellytykset kansalaisten suorille vaikuttamismahdollisuuksille?

3.22. Arvioikaa alueenne kuntien kykyä menestyä kuntahenkilöstön saatavuuden turvaamisessa vuosina 2005–2015?

4. KUNTA- JA MUUT ALUEJAOT

4.1 Jos oletetaan, että maahan tulisi vähintään 20 000 asukkaan kuntien verkosto, niin millainen olisi kuntarakenne alueellanne tai maakuntarajat ylittäen? Mitkä kunnat silloin yhdistyisivät ja millä perusteilla?

4.2. Jos oletetaan, että alueellanne toteutuisi piirimalli, niin millainen piirijaotus tulisi siinä tapauksessa teidän alueellenne tai maakunnan rajat ylittävälle alueelle ja millä perusteilla?

4.3. Jos oletetaan, että alueellanne toteutuisi aluekuntamalli, millainen olisi siinä tapauksessa aluekuntajaotus alueellanne tai maakuntarajat ylittäen ja millä perusteilla?

4.4. Onko seutukuntien rajoja syytä maakuntanne alueella tai maakuntarajat ylittäen joiltakin osin tarkistaa. Jos olisi, miten ja millä perusteilla?

4.5. Onko maakuntanne rajaa syytä joiltakin osin tarkistaa? Jos olisi, miten ja millä perusteilla?

5. MALLIEN KEHITTÄMINEN

5.1. Miten kehittäisitte peruskuntamallia alueenne erityisolosuhteisiin paremmin soveltuvaksi?

5.2. Miten kehittäisitte piirimallia alueenne erityisolosuhteisiin paremmin soveltuvaksi?

5.3. Miten kehittäisitte aluekuntamallia alueenne erityisolosuhteisiin paremmin soveltuvaksi?

5.4. Olisiko teillä esittää oma vaihtoehto, joka soveltuisi mielestänne parhaiten alueellenne ja olisi käyttökelpoinen koko maassa?

Muu kehittäminen

5.5 Millä tavoin alueellanne on tarvetta tehostaa kansalaisten hyvinvointia, terveyttä ja toimintakykyä edistävää toimintaa? Miten eri mallit (peruskuntamalli, piirimalli ja aluekuntamalli) vaikuttavat toiminnan kehittämiseen?

5.6. Millä tavoin kuntien kehittämistä edistävä tutkimus- ja kehittämistoiminta tulisi alueellanne järjestää? Vaikuttavatko eri mallit (peruskuntamalli, piirimalli ja aluekuntamalli) toiminnan kehittämiseen?

5.7 Mitä kuntien toimintaa koskevia valtion normeja pitäisi muuttaa ja miten?

5.8. Mitä kunnan toiminnassa sektorirajoihin perustuvia ja byrokratisoituneita toimintatapoja pitäisi muuttaa ja miten?

5.9. Mitä nykyisin kuntien ja valtion järjestämisvastuulla olevia palveluita voitaisiin supistaa tai siirtää jonkin muun tahon vastuulle?

5.10. Onko muita näkökohtia, joita alueenne kokemuksen mukaan tulisi ottaa huomioon kunta- ja palvelurakennetta uudistettaessa?